

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В. М. ЕЛЛАН-БЛАКИТНОГО: ДО ІСТОРІОГРАФІЇ ПИТАННЯ

В даній статі автор ставить за мету проаналізувати стан справ з історіографічної розробки дослідження громадсько-політичної діяльності одного з лідерів лівого крила УПСР, потім партії боротьбистів, а згодом КП(б)У - В.М. Еллана -Блакитного.

Протягом десятиліть його ім'я не було відоме широкому колу українських читачів. До сьогодення часу майже відсутня історіографія, присвячена його життю та громадсько-політичній діяльності. Як українські, так і закордонні вчені з різних причин, за поодинокими виключеннями, фактично ігнорували діяльність цього «видатного культурно-політичного та громадського діяча» радянських часів [1, с.87].

Між тим, В. Еллан-Блакитний по праву належав до компартійно-радянської еліти, причому не тільки за формальними ознаками: за посадою чи соціальним статусом. Як підкреслює український вчений М. Фролов, В.М. Еллан-Блакитний у 1920-1925 мав неабиякий вплив на партійний загаль України і був дуже популярною особою, особливо серед революційно налаштованої української молоді [2, с.200].

М.Дорошко зауважує, що головна різниця між елітою та номенклатурою полягає у відсутності в абсолютної більшості номенклатури 20-30-х років таких найважливіших для еліти ознак, як освіченість, інтелігентність, толерантність, відданість національним ідеалам та інтересам тощо [3, с.452]. Всі ці ознаки мав в повній мірі В.Еллан-Блакитний, різко виділяючись на фоні інших представників компартійної еліти.

У радянські часи дослідження політичної діяльності та еволюції світогляду Еллана-Блакитного не стали об'єктом ґрунтовного дослідження істориків з об'єктивних причин, тому що Еллан-Блакитний у 30-ті рр. був звинувачений у «націонал-комунізмові».

Лише зарубіжна історіографія, яка була недоступна вітчизняним науковцям, досліджувала різні аспекти політичного життя України епохи національно-визвольних змагань. Але оскільки дослідники з зрозумілих причин не могли використовувати українські архіви, їх праці не містили розгорнутої фактологічної бази. Аналізуючи роботи вчених української діаспори, ми бачимо, що серед них переважає мемуарна література [4].

Після досягнення Україною незалежності, коли до історичного обігу повернулося багато незаслужено забутих імен, конче потрібно детально проаналізувати всі аспекти багатовекторної діяльності В.Еллан-Блакитного: поета, редактора, політика. Ми цілком згодні з українським істориком В.Головченко, що «персоналізація історії в процесі вивчення українських та політичних партій має й надалі перебувати в центрі уваги науковців» [5, с.137].

Про високий авторитет та важливу роль, яку відігравав В.Еллан-Блакитний у суспільно-політичному житті 20-х рр. ХХ ст. свідчать такі яскраві факти його біографії, як те, що саме йому керівництво боротьбистів доручило очолити делегацію партії, яка була відправлена у 1919 році до м.Харкова для переговорів про входження їх представників до Раднаркому. Він декілька разів особисто зустрічався з В.Леніним, спочатку як член боротьбистського ЦК, потім як гість партійних з'їздів РКП(б), був уповноваженим представником ЦК УКП(б) у виконкомі делегат III Комінтерну. Саме він був одним з ініціаторів розпуску партії боротьбистів та вступу її членів до КП(б)У. Згодом він був обраний членом ЦК КП(б)У, став членом ВУЦВК.

Визнанням його заслуг було те, що його, вперше серед українських громадсько-політичних діячів, було посмертно нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора УСРР.

Старий більшовик М.О. Скрипник, близький соратник Леніна й провідна постать в усіх трьох радянських урядах, як і колишній боротьбист та член політбюро та оргбюро ЦК КП(б)У О.Я. Шумський були одностайні в тому що, «з іменем Василя Блакитного зв'язаний весь процес революційної боротьби й творчості на Україні, оскільки він стояв у центрі цієї боротьби й суспільного життя України» [1, с.99].

Після його раптової смерті у 1925 році, його вагомий внесок у становленні радянської України відзначали політичні діячі В.Затонський, Г.Петровський, В.Чубарь, літератори О.Вишня, В.Поліщук, А.Хвиля тощо.

6 грудня 1925 року голова ЦВК СРСР М.І.Калінін у телеграмі на адресу літературно-журналістській громадськості України зазначав, що «в особі тов. Блакитного ми, комуністична сім'я, втратили старого революціонера».

М.Скрипник писав, що зі смертю тов.Блакитного сходиться у могилу один з видатніших діячів нової робітничо-селянської України [1, с.88]. Г.Гринько наголошував, що Блакитний був у перших лавах тих, хто проводив український революційно-національний рух з багн дрібнобуржуазної обмеженості на шлях міжнародної солідарності трудящих. Роки чесної революційної боротьби ще в рамках УПСР, формування в ній лівого крила, участь у збройній повстанській боротьбі проти української контрреволюції - ось ті етапи, що привели Блакитного 1920 року до КП(б)У [1, с.91].

О.Шумський підкреслював різновекторність його інтересів: керівник української радянської преси і публіцистики, ідеолог українського пролетарського письменства, один з видатніших керівників українського радянського громадського життя [1, с.98].

З метою увічнення його пам'яті ім'ям В.Еллана-Блакитного назвали будинок літератора у Харкові, там же було встановлено невеличкий пам'ятник. У 1929 було видане повне зібрання його творів, до речі, воно користувалося такою популярністю, що через три роки знадобилося друге перевидання.

У 1929 також вийшов біографічно-критичний нарис, присвячений В.Блакитному. Ю.Лавріненко описував життєвий шлях В.Еллан-Блакитного, умови формування його революційного світогляду. Тоді ще можна було написати, що Блакитний поєднував вивчення марксистської літератури з вивченням українського національного руху та згадувати про те, що він на початку 1920 року кілька разів був заарештований червоногвардійцями за те, що розмовляв українською мовою і лише випадково врятувався від розстрілу [6, с.7,17].

Остання письмова згадка про Блакитного датується 1932 роком (А. Хвиля. Поет і каменярь революції. Передмова до другого видання «Творів»).

Після остаточного встановлення тоталітарної влади у Радянському Союзі, навіть згадка про людину, яка все своє свідоме життя боролася за національну справу і до того як стати комуністом, перебувала у партії українських лівих есерів, була знищена. Його твори були вилучені з бібліотек, навіть його невеличкий пам'ятник у м. Харкові, де він працював останні роки свого життя і де помер у 1925 році, було зруйновано у травні 1933 року. Майже всі його товариші-соратники по партії були знищені у 30-х рр. XX ст. Можна сказати, що лише його передчасна смерть на 32 році життя врятувала В.М.Блакитного-Еллана від неминучого арешту і загибелі.

Після цього насупив період довгого забуття.

Після XX з'їзду КПСС відбулася певна реабілітація В.Еллана-Блакитного. Цьому сприяла, як і «відлига» в історичній науці, так і клопотання його дивом уцілілих товаришів. Так, у 1956 році до ЦК КПУ звернулися старі більшовики: Г.І.Петровський, О.І.Буценко з проханням повернути чесне ім'я В.Еллану-Блакитному «возвратив то, что принадлежало его имени и что совершенно незаслуженно было отнято в 1938 году» [7, арк.16].

У 1957 році в газеті «Радянська Україна» з'явилася стаття П. Т. ичии «Наш славний попередник», в «Літературній газеті» замітка П. Кравчука «Твори В. Блакитного в Канаді», в журналі «Література в школі» замітка А. Щербака.

У цей період радянські вчені почали обережно звертатися до дослідження діяльності українських партій, зокрема партії боротьбистів, одночасно піддаючи різкій критиці роботи вчених української діаспори з цього питання [8].

«Першою ластівкою» стала стаття Г. Овчарова в «Комуністі України» за 1958 рік «З приводу висвітлення питання про боротьбизм».

Автор критикує боротьбистську партію взагалі, дає коротку характеристику діяльності В.Еллан-Блакитного, врешті-решт стверджуючі, що В.Блакитний під впливом компартії і радянської дійсності став справжнім більшовиком. Він, зрештою, визначився як видатний радянський діяч і письменник [9, с.41].

Починають з'являються окремі роботи присвячені В.Еллан-Блакитному, як наприклад, робота Е.Адельгейма. «Василь Еллан. Критичний нарис». К., 1959. В ній була зроблена спроба узагальнення бібліографії його робіт та історіографії літератури присвяченій діяльності В.Еллан-Блакитного. Е.Адельгейм визнає, що на початку 20-х років Блакитний провадить велику державну, партійну і культурну роботу, але головну увагу зосереджує на аналізі його літературної творчості [10, с.17].

У цій роботі автор стверджує, що В.Еллан- Блакитний ще влітку 1917 року шукав контактів з більшовиками, та «уже з Лютневої революції Блакитний бере участь у розкладанні УПСР зсередини, спочатку шляхом створення лівиці, потім – партії боротьбистів, а ще далі, при всіх хитаннях і помилках, з 1919 року – курсом на злиття боротьбистів з КП(б)У» [10, с.10].

Не обійшлося тут без ідеологічних штампів на кшталт того, що партія виховувала письменника і, критикуючи, спрямовувала його на вірний шлях [10, с.14].

Результатом зусиль його дружини Л.Вовчик-Блакитної, стала збірка спогадів і матеріалів про нього, яка вперше була видана в 1965 р. в Києві – «Ні слова про спокій!». Друге перевидання вийшло у 1989 [1].

У цій збірці містяться спогади матері В.Блакитного Г.В. Еллінської, що мають особливу цінність, оскільки містять інформацію про дитячі роки та процес становлення і формування особистості Василя.

Мати згадувала, що з дитинства Василь не терпів «сплячки», бездіяльності та відзначався надзвичайною допитливістю—він дуже багато читав, аж доки мати не загасить світла» [1, с.10].

Дуже цінним джерелом, яке дозволяє глибше зрозуміти вдачу В.Еллан-Блакитного, глибше розкрити риси характеру, є листи В.Блакитного до матері.

Він писав у 1923 році «Але ми – живі люди. Живемо, шукаємо, учимось, помиляємось, виправляємо помилки, уміємо шльопати і по грязі, і по крові, вміємо любити все живе – а найбільше тих, за чью долю (тільки не одного якогось вибраного чи свого, рідного, - а всіх) – ми, зціпивши зуби, бились, б'ємося і померемо б'ючись...» [1, с.14-15].

В цих словах міститься квінтесенція світогляду, життєвої позиції Еллан-Блакитного. У листах видно невгамовну вдачу Василя, його нетерпимість до будь-яких особистих чи родинних привілеїв. Люблячі матір до безтями, разом з тим він рішуче відмовляє її проханням «посприяти» у працевлаштуванні своїх рідних брата та сестри.

«Володя і Варя — відстали, як відстали ще сотні тисяч. Їм до тої мети можна прийти іншим трохи шляхом. Не треба мерзнути на полі, на буферах вагонів, не треба тріпатися у нервовій гарячці, коли тебе оточує ворог і треба вийти з сильця, не треба працювати над собою, убиваючи відразу до убивства,— але треба працювати, хвилюватися, тріпатися інакше. Треба тільки вибирати так шлях, щоб не було пустої трати енергії. Але енергія не може не тратитися, спокійного життя ні у кого нема, крім хіба блондин. Та й тих ми душимо, коли вирвемо вільну хвилину» [1, с.17].

Його головним принципом було нехтування особистими інтересами заради суспільних. Він завжди ставив інтереси справи вище особистих. Так, у січні 1920 року, комуніст О.Бондаренко сказав «І доки ти, Василю, будеш морочитися з своїми боротьбистами? Переходь до нас, більшовиків, - хіба ж так запрацюєш. Блакитний відповів «Мені особисто зробити це дуже легко, але для мене існує ще щось далеко важливіше: користь для революції і почуття відповідальності перед нею і перед моїми товаришами...» [1, с.78].

У цій збірці також містяться статті перших дослідників біографії Блакитного, зокрема М.Кодацького «Нотатки до біографії Блакитного». Він опрацював деякі матеріали з Чернігівського краєзнавчого архіву та занотував спогади рідних та знайомих Василя у 1915-1917 рр. М.Кодацький відмічає, що «до цього часу друковані біографічні матеріали Василя Блакитного надто бідні, а деякі з них рясніють на помилки і недоведені припущення» [1, с.24].

Після XX з'їзду розпочався активний процес створення робіт, присвячених політичній та особистій долі більшовицького керівництва України 1920-30-х рр. Цьому сприяло і поява нових фахових видань з історії.

До 1957 року у Радянському Союзі існував тільки один фаховий історичний журнал - «Вопросы истории». У цей період з'явилися «История СССР», «Вопросы истории КПСС», «Новая и новейшая история». З другого півріччя 1957 року став виходити «Український історичний журнал». Були видані політичні біографії С.Косіора, М.Скрипника, В.Чубаря [11].

Але як відзначає М.Фролов, поза увагою вчених залишилися такі вагомі постаті, як Х.Раковський, Г.Гринько, О.Шумський, В.Еллан-Блакитний. Якщо згодом дійшла черга і до вищезазначених осіб, то до сьогодні не написана жодна монографія, яка б висвітлювала громадсько-політичну діяльність В. Еллан-Блакитного [12, с.503].

Звичайно радянські дослідники не могли зовсім оминати його постать, але трактували його діяльність надто однобічно. Причому головним чином висвітлювалася його діяльність з моменту вступу до КП(б)У, тобто починаючи з 1920 року.

М.І. Супруненко стверджував, що «все очевиднее становилась идейная и политическая несостоятельность мелкобуржуазной демократии, вредность дальнейшего существования партии боротьбистов. Эту истину усвоила лучшая часть боротьбистов, возглавлявшаяся В.Блакитным, и взяла курс на ликвидацию своей партии и слияния ее с КП(б)У» [13, с.350].

У фундаментальному восьмитомнику Історії української літератури виданому у 1970 р. В.Еллан-Блакитному взагалі було присвячено лише декілька речень: «Але деякі письменники, що на певний час зв'язали свою долю з боротьбистами, в першу чергу В.Чумак та В.Еллан, який згодом став видатним діячем комуністичної партії, як майстри слова мають незаперечні заслуги в становленні української радянської літератури [14, с.18].

У 1971 році Ю.Ф.Клінтух прочитав курс лекцій слухачам вищої партійної школи при ЦК КПУ: «Крах идеологии и политики мелкобуржуазной националистической партии боротьбистов», в яких стверджував, що «группа В.Блакитного, понимая, что идеи боротьбизма потерпели полное банкротство, стала просить о приеме боротьбистов в ряды коммунистической партии Украины на условиях полного признания ее идеологии, политических и организационных принципов [15, с.77].

Незважаючи на ідеологічну заангажованість, праці радянських дослідників 70-80-х рр. XX ст. містили цінний фактологічний матеріал, залучали ряд архівних документів [16].

Серед досліджень вчених з української діаспори слід відзначити роботи з історії націонал-комунізму І.Майстренка (Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні. Едмонтон., 1985, Сторінки з історії Комуністичної партії України Ч.П Мюнхен., 1969); О.Семененка Харків, Харків... Нью-Йорк, 1992; Г.Костюка Сталінізм в Україні (генеза і наслідки) К., 1995.

Всі вони однастайні в тому, що більшовики використали інші партії для зміцнення своєї влади - «більшовицький партійний апарат боротьбистів терпів, доки проводилася українізація. Як тільки прийшов її розгром і усі колишні боротьбисти були заарештовані» [17, с.132].

Той же І.Майстренко фактично зберіг для історії феномен боротьбизму, оскільки є автором книги «Borot'bism : A Chapter in the History of Ukrainian Communism», написаної у 1954 році. І.Майстренко у роки визвольних змагань українського народу побував практично у всіх партіях: був членом УПСР, згодом активним діячем кобеляцького осередку партії боротьбистів на Полтавщині. Виконуючі рішення партії вступив до КП(б)У, але на знак протесту проти великодержавної політики більшовиків вийшов з неї й вступив у 1920 р. до самостійницької Української Комуністичної Партії (УКП). Після її ліквідації у 1925 р. знову став членом більшовицької компартії, у 1936 році був заарештований, засуджений за контрреволюційну агітацію. Внаслідок подій Великої Вітчизняної війни він опинився за кордоном де активно займався політичною і громадською діяльністю [18, с.117].

І.Майстренко особисто декілька разів зустрічався з «полум'яним революціонером» В.Еллан-Блакитним [17, с.57].

Описуючи ситуацію яка склалася на IV з'їзді рад у Харкові (травень 1920 р.) він підкреслює самостійницьку позицію В.Еллан-Блакитного. В центрі уваги з'їзду стояло питання державного становища України. На фракції КП(б)У гаряче обговорювалося питання про взаємини України з Росією. З промовою про це виступив на більшовицькій фракції з'їзду рад голова виконкому Комінтерну Зінов'єв. Він обороняв централістську антиукраїнську лінію, закликав не робити поступок українській лінії, казав, що поступки означають – підкладати петлюрівській контрреволюції палець в зуби. Думки Зінов'єва заперечував Блакитний, який йому казав « а ви хочете підкласти в зуби ворогові не палець, а цілу руку, а той голову» [17, с.135-136].

Завдяки своїй незалежній позиції Еллан-Блакитний мав високий моральний авторитет, але його вплив на прийняття рішень у партійному апараті поступово звівся нанівець, оскільки владі потрібні були слухняні виконавці. Як згадує О.Семененко, «У Харкові, на початку двадцятих років, коли я його знову зустрів, Еланський-Блакитний був уже більше культурно-політичним робітником, аніж впливовим політичним діячем. З кожним роком його значення в партійному апараті КП(б)У зменшувалося» [19, с.63.].

На початку 90-х років, в умовах розбудови незалежної України, розпочався новий етап вивчення національно-визвольного руху. В цей час з'явилися наукові праці, які висвітлювали малодосліджені питання історії і діяльності українських політичних партій та рухів. Це зокрема статті М.Фролова, О.Юренка, М.Дорошко, В.Колесника [20].

Процес ліквідації більшовиками політичної опозиції та встановлення однопартійної системи в Україні розглядаються в дисертаційних роботах Я.М.Остапенко, С.В.Білошицького, Т.А.Бевз, О.М.Любовець, О. Ю.Висоцького та ін. [21].

Значним внеском в розробку питань діяльності українських партій та характеристики їх лідерів, стали фундаментальні колективні праці Реєнта О.П., Рубльова О.С., Верстюка В.Ф., Солдатенкова В.Ф [22].

В працях С.Кульчицького, Ю.Шаповала розкриваються причини виникнення сталінського тоталітарного устрою в країні, побіжно розглядаються питання встановлення однопартійності та ліквідації політичних партій в Україні.

Саме Ю.Шаповал в роботі «Людина і система» розглянув декілька сторінок історії партії боротьбистів, опублікувавши ряд партійних документів та статей В.Еллан-Блакитного, які друкувалися протягом 1919-1920 рр. у газеті «Боротьба» [23].

На сьогодні найбільш вичерпно визначив джерела формування нової владної верхівки України, особливо яке створили вихідці з інших політичних партій, зокрема боротьбистів, український вчений М.Фролов.

У двох монографіях «Компартійно-радянська еліта в УСРР (1917-1922 рр.): становлення і функціонування» та «Компартійно-радянська еліта в Україні: особливості існування та функціонування в 1923-1928 рр» він досліджує процес зміни правлячої політичної еліти внаслідок революції, підкреслюючи, що вихідці з інших політичних партій у КП(б)У в 1920-1930-ті рр. відігравали значну та важливу роль у політичній еліті УСРР. М.Фролов аналізує діяльність В.Еллан-Блакитного, ініціатора розпуску УКП(б) та організованого вступу боротьбистів до КП(б)У, зазначаючи, що Блакитний відразу ввійшов до складу політичної еліти УСРР [12, с.9].

Цьому сприяли як особисті якості В.Еллан-Блакитного, так і організаційна слабкість КП(б)У, яка потребувала притоку «нової крові».

Голова українського уряду Х.Раковський у 1920 році відкрито визнавав цей факт. «Товарищи, нужно сказать, что именно коренное противоречие на Украине заключается в том, что на Украине, где положение в 10 раз хуже, чем в России, мы имеем партию хилую, слабую, которая теперь насчитывает около 25000 членов, большинство коих зарегистрировалось за последнюю партийную неделю» [24, с.58].

В.Еллан-Блакитний щиро сподівався цим кроком поєднати «процесс социальной революции с моментом национальной революции» [24, с.169].

Час показав як глибоко він помилявся, взявши на віру обіцянки КП(б)У враховувати місцеву національну специфіку.

За своє коротке життя В.Еллан-Блакитний залишив після себе багатий літературний та публіцистичний спадок: поезії та літературні твори, політична сатира, статті з культурного будівництва та громадсько-політичних питань. За його життя було видано лише три маленьких поетичних збірника (1919 році – збірник віршів «Червоний вінок», у 1920 – «Зшитки боротьби», у 1921 найбільш відомий збірник, який складався всього з 9 віршів – «Удари молота і серця»).

Викликає глибоку пошану той вражаючий темп життя яким жив В.Еллан-Блакитний. Адже окрім літературної творчості та публіцистики він встигав займатися організаційними справами. У Центральному державному архіві громадських об'єднань збереглися посвідчення та мандати В.Еллан-Блакитного часів української революції (1917-1919 рр.). Простий їх перелік дає уявлення про насичене громадсько-політичне життя яким він жив в той час. У червні 1917, коли йому було лише 23 роки, Центральна Рада направила його повітовим інструктором на Чернігівщину. У вересні він член Чернігівської Ради робітничих та солдатських депутатів, а у грудні 1917 - член ЦК УПСР та входить до редакції щотижневика «Боротьба». Посвідчення від 29.04.1918 дає йому право як члену ЦК УПСР вільно ходити по всім місцям де є варта січових стрільців. У грудні 1918 В.Еллан-Блакитний делегується на губернський з'їзд Селянських спілок Київщини. У січні 1919 має посвідчення, що він

член Центр ревкому, а трохи згодом уповноваженим представником ЦК УКП(б) в виконком III Комінтерну [25, арк.1-8].

Найбільш повне зібрання його творів було видане в Харкові у 1929, у 1932 воно було перевидано. Після цього довгий час його твори були заборонені до друку і лише у 1958 році було видано його двотомник у Києві.

На сьогоднішній день це найбільш повне зібрання його творів. У першому томі міститься його поетичні нароби, перша з яких датована 1912 роком, коли він проживав у Чернігові.

На початку революції він дав поетичну клятву на вірність Україні, якій не зраджував протягом всього недовгого життя: «Тобі, Україно моя, і перший мій подих, і подих останній тобі» [26, с.68].

У другому томі зібрано його проза та публіцистика, по якій можна прослідити всю етапи його непростой біографії. Хоча, на жаль вона не містить матеріалів, які б висвітлювали діяльність В.Еллан-Блакитного до його вступу у КП(б)У.

Ось як головний редактор «Вістей». В.Еллан-Блакитний згадував у січні 1924 про початок роботи редакції.

«1920 рік. 28 травня. Перший номер «Вістей» ВУЦВКу цілком на українській мові. Сирій папір, в якому на версі стружки, солома. Брудна фарба. Випадковий зміст. Здебільшого «сводки» і бойові агітаційні статті. Верстка, коректа — неймовірні. Часто в заголовку газети: «3 технічних причин вчора газета не вийшла». 3-за браку електрики, опалу іноді газета не виходить фактично по два дні, а потім «доганяє» нумерацію. Доба одчайної боротьби за існування. Так до кінця 20 року і в 21-му.

Неп. Повільне намацування «грунту». Шукання форм існування газети на нових підвалинах.

Третій етап. Форми допомоги знайдено. Ще не виправлено апаратних хиб, нема змоги розгорнути ініціативу, притягти нові сили.

Нарешті - четвертий. Існування забезпечене. Густішає мережа сількорів, робкорів, агентів, передплатників. Кожна пошта приносить пачки живих відгуків з місць. Йде зріст тиражу, переважає за десятків тисяч» [27, с.136-137].

В ряді статей він критикує політику Головопльтпросвіти й Держвидаву УСРР, відзначаючи, що «через збіг історичних обставин апарат влади по мові і своєму діловодстві має у нас здебільшого весь час російське офарблення» [27, с.75, 107].

Це питання хвилювало його на протязі всього його короткого життя. Так у листі Василя Блакитного до групи гартіванців у березень 1925 він підкреслював «Головний ворог — український націоналізм. Але перший по черзі — це одрижка старої русифікації, русотяпство серед пролетаріату України. Без розправи з ним, без мобілізації нових пролетарських шарів на фронт класової культурної роботи в українських національних формах — українського націоналізму не розіб'єш» [27, с.205].

Проведений автором аналіз історіографії проблеми показує майже повну відсутність історичних досліджень, які тим чи іншим чином висвітлюють громадсько-політичну діяльність В.Еллан-Блакитного.

Характерною ознакою радянської історіографії була підпорядкованість ідеологічним догмам марксистсько-ленінської теорії. Тому апіорі діяльність українських політичних партій та їх лідерів не могла бути предметом наукового вивчення. Цінність цих робіт полягає у наявності значного фактологічного матеріалу, залученні нових архівних документів, але його інтерпретація має насамперед агітаційно-пропагандистське спрямування.

Стосовно робіт вчених української діаспори, ми бачимо, що у зв'язку з обмеженістю джерельної бази та закритістю для них українських архівів, закордонним вченим так і не вдалося створити комплексне дослідження Української революції та ролі в ній політичних партій.

На сучасному етапі в процесі наукового дослідження історії України епохи визвольних змагань відбулися позитивні зміни, з'явився цілий ряд цікавих історичних досліджень, залучено нові джерела. Разом з тим, постать В.Еллана-Блакитного ще не була предметом окремого комплексного та системного дослідження, хоча вивчення його творчої спадщини та громадсько-політичної діяльності має надзвичайно важливе значення для практики сучасного державотворчого процесу.

Джерела та література

1. Ні слова про спокій! Василь Еллан-Блакитний. Спогади. Матеріали / Упоряд. М. Вовчок-Блакитна. — К., 1989.
2. Фролов М.О. Компартийно-радянська еліта в УСРР (1917-1922 рр.): становлення і функціонування. — Запоріжжя, 2003.
3. Дорошко М.С. Еліта чи номенклатура? // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. — Вип. XX. — Запоріжжя, 2006.
4. Майстренко І. Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні. — Едмонтон, 1985; Майстренко І. Сторінки з історії Комуністичної партії України // Ч.ІІ — Мюнхен, 1969; Семененко О. Харків. — Харків; Нью-Йорк, 1992; Костюк Г. Сталінізм в Україні (генеза і наслідки). — К., 1995; Мазепа І.П. Україна в огні й бурі революції 1917-1921. — Дніпропетровськ, 2002.
5. Головаченко В. Рецензія на монографію Т.Бевз «Між романтизмом і реалізмом (сторінки історії УПСР) // Український історичний журнал. — 2000. — № 1.
6. Лавріненко Ю. Блакитний-Еллан. Біографічно-критичний нарис. — Харків, 1929.
7. ЦДАГО. — Ф. 57. — Оп. 2. — Спр. 386.

8. Война О.Д. Про деякі сучасні фальсифікації історії радянської України в буржуазній історичній літературі // Український історичний журнал. – 1957. – № 1; Овчаров Г. З приводу висвітлення питання про боротьбизм // Комуніст України. – 1958. – № 2.; Чирко В.А. Крах ідеології та політики націоналістичної партії укапів // Український історичний журнал. – 1968. – № 12; Гамрецький Ю. Про буржуазно-націоналістичні перекинуття деяких питань історії Великого Жовтня // Український історичний журнал. – 1970. – № 11; Курас І. Боротьба більшовиків України за зміцнення союзу сил соціалістичної революції і національно-визвольного руху (березень-жовтень 1917) // Український історичний журнал. – 1976. – № 12.
9. Г. Овчаров З приводу висвітлення питання про боротьбизм // Комуніст України. – 1958. – № 2.
10. Адельгейм Е. Василь Еллан. Критичний нарис. – К., 1959.
11. Коляк Т.Н. Життя в боротьбі. Сторінки біографії В.Я. Чубаря. – Дніпропетровськ, 1971; Бабко Ю.В., Білокобильський І.О. Микола Олександрович Скрипник. – К., 1967; Морозов В.А. Володимир Петрович Затонський (1888-1938). – К., 1967.
12. Фролов М.О. Компартийно-радянська еліта в Україні: особливості існування та функціонування в 1923-1928 рр. – Запоріжжя, 2004.
13. Супруненко Н.І. Очерки истории гражданской войны и иностранной военной интервенции на Украине. – М., 1966.
14. Історія української літератури: У 8 т. – К., 1970. – Т. 6.
15. Клинтух Ю.Ф. Крах идеологии и политики мелкобуржуазной националистической партии боротьбистов / Лекции, прочитанные слушателям ВПШ при ЦК КПУ на правах рукописи. – К., 1971.
16. Курас І.Ф. Торжество пролетарського інтернаціоналізму і крах мелкобуржуазных партий на Украине. – К., 1978; Гусев К.В., Полушкина В.А. Стратегия и тактика большевиков в отношении непролетарских партий. – М., 1983; Овдієнко П.П. Ідейно-політична диференціація в середовищі українських есерів у ході встановлення Радянської влади на Україні // Український історичний журнал. – 1987. – № 6.; Курас І.Ф., Овдієнко П.П. О.Я. Шумський у роки Жовтня і громадянської війни: еволюція поглядів і політична діяльність // Український історичний журнал. – 1990. – № 12.
17. Майстренко І. Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні. – Едмонтон, 1985.
18. Юренко О.П. Іван Майстренко: життя, наукова і публіцистична спадщина // Український історичний журнал. – 1999. – № 6.
19. Семененко О. Харків. – Харків; Нью-Йорк, 1992.
20. Юренко О.П. Левко Борисович Ковалів // Український історичний журнал. – 1993. – № 1; Дорошко М.С., Колесник В.Ф. Формування в Україні більшовицької партійно-державної номенклатури в 20-ті рр. // Український історичний журнал. – 1993. – № 9; Фролов М.О. Боротьби у КП(б)У в 20-30-ті роки ХХ ст. // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Вип. XIII. – Запоріжжя, 2001.
21. Висоцький О.Ю. Діяльність Української соціал-демократичної робітничої партії та Української партії соціалістів-революціонерів у 1900-1920 роках: історико-порівняльний аспект: Дис... канд. іст. наук: Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 2000; Любовець О.М. «Партія боротьбистів в українській революції: 1917 – 1920 р.р.: Дис... канд. іст. наук: Київський ун-т. ім. Т.Шевченка. – К., 1996; Бевз Т.А. Українська партія соціалістів-революціонерів: організація, ідеологія, політика: Дис... докт. іст. наук. – К., 2005; Остапенко Я.М. Ліквідація більшовиками опозиційних політичних партій в Україні (1920-1925 рр.): Дис... канд. іст. наук: Харк. нац. ун-т. – Х., 2000; Білошицький С.В. Формування монопартійної системи в Україні: передумови, форми і методи (1917 – перша половина 20-х рр.): Дис... канд. іст. наук. – Донецьк, 2001.
22. Політична історія України ХХ ст.: У 6 т. – К., 2003. – Т. 2; Україна крізь віки: У 12 т. – К., 1999. – Т. 10: Українські визвольні змагання 1917-1921 рр.
23. Шаповал Ю.І. Людина і система (Штрихи до портрету тоталітарної доби в Україні). – К., 1994.
24. Четверта конференція Комуністичної партії (більшовиків) України. 17–23 березня 1920 року. Стенограма. Редакційна колегія: С.І.Гуренко (голова), Г.К.Крючков, В.С.Лозицький, В.Г.Матвєєв, В.Ф.Солдатенко. – К., 2003.
25. ЦДАГО. – Ф. 43. – Оп. 1. – Спр. 91.
26. В.Еллан (Блакитний). Твори: У 2 т. – К., 1958. – Т. 1.
27. В.Еллан (Блакитний). Твори: У 2 т. – К., 1958. – Т. 2.

Summary

In this article the author examines the historiography of a question of social and political activity of V.M. Ellana-Blakitnogo in the XX c. analyzes the existing literature and sources on this theme, investigates a few of the stages of the studies, which qualitatively are differed one from another in the methodological aspects. Based on this, the author comes to the conclusion that in connection with the specific historical circumstances and the ideological postulates, a study of social and political activity of V.M. Ellana-Blakitnogo and his role in the national motion appears insufficient to those studied.